

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

УДК: 351.74:340.13(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17130829>

**Особливості професійно-правової підготовки поліцейських у
транзитивному суспільстві**

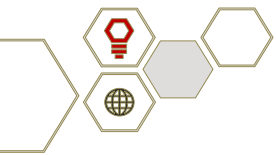
Корженко Ольга Михайлівна,

ад'юнкт Одеського державного університету внутрішніх справ
підполковник поліції, Україна, <https://orcid.org/0009-0003-4110-9141>

Прийнято: 20.08.2025 | Опубліковано: 31.08.2025

Анотація. У статті досліджуються особливості професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних (перехідних) умовах розвитку суспільства, зокрема в контексті реформування правоохоронної системи України, та визначити напрямки вдосконалення такої підготовки.

Методологічно дослідження базується на використанні системно-структурного підходу для дослідження нормативної бази і структури професійного навчання поліцейських, порівняльний метод для аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду, а також соціологічний метод для врахування емпіричних даних щодо ефективності підготовки (рівень довіри населення, результати опитувань). Для забезпечення об'єктивності та достовірності висновків у дослідженні використано комплексний підхід до відбору емпіричних даних, що включає критерії актуальності та авторитетності джерел. Так, враховувалися результати досліджень, опитувань та моніторингів, проведених не раніше ніж за останні 10 років, особливо після початку реформи 2015 року та обрано дані, зібрані або оприлюднені

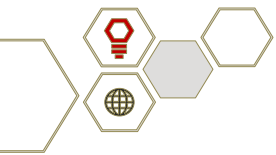

міжнародними місіями (КМЄС, ОБСЄ), українськими урядовими органами (МВС, Офіс Омбудсмана), провідними соціологічними агентствами.

У результаті дослідження з'ясовано, що після суспільно-політичних трансформацій та запуску реформи поліції в Україні (2014–2015 рр.) було створено нову систему підготовки поліцейських, орієнтовану на міжнародні стандарти та практичні навички. Встановлено, що професійне навчання поліцейських згідно із Законом України «Про Національну поліцію» включає первинну професійну підготовку, підготовку у спеціалізованих закладах вищої освіти, післядипломну освіту та службову підготовку. Підкреслено ключову роль правових знань і навичок у діяльності поліції, особливо в умовах становлення демократичних інституцій: освічені та добре підготовлені поліцейські здатні ефективніше вирішувати проблеми, дотримуватися прав людини та підвищувати довіру громадян. Показано, що у транзитивних суспільствах необхідно поєднувати найкращі іноземні стандарти поліцейської освіти з національними традиціями та потребами.

У висновках підкреслюється, що професійно-правова підготовка поліцейських у транзитивний період має базуватися на принципах верховенства права та відповідати викликам часу. Для підвищення ефективності підготовки рекомендовано: актуалізувати зміст навчальних програм з урахуванням сучасних правових стандартів і викликів (у тому числі під час воєнного стану); запровадити інноваційні методики навчання (симуляції, тренінги з прав людини тощо); забезпечити безперервний професійний розвиток кадрів. Подальші перспективи досліджень полягають у вивченні впливу якості підготовки на професійну діяльність поліцейських та рівень довіри суспільства до правоохоронних органів.

Ключові слова: професійна підготовка, правова підготовка, Національна поліція, реформа, транзитивне суспільство, поліцейська освіта, права людини, міжнародний досвід.

Specific Features of Professional and Legal Training of Police Officers in a Transitional Society

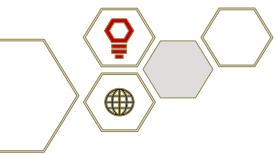
Olha Korzhenko,

Adjunct Researcher, Odesa State University of Internal Affairs,
Police Lieutenant Colonel, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0003-4110-9141>

Abstract. This article examines the specific features of professional and legal training of police officers in transitional societal conditions, particularly in the context of the reform of Ukraine's law enforcement system, and aims to identify directions for improving such training.

Methodologically, the research is based on the use of a systemic-structural approach to study the regulatory framework and structure of police professional training, a comparative method to analyze domestic and international experiences, and a sociological method to incorporate empirical data on training effectiveness (e.g., public trust levels, survey results). To ensure the objectivity and reliability of the conclusions in the study, a comprehensive approach was used to select empirical data, incorporating criteria of relevance and source credibility. Specifically, the study considered the results of research, surveys, and monitoring conducted no earlier than the past ten years, with particular attention to the period following the launch of the 2015 reform. The selected data were gathered or published by international missions (EUAM, OSCE), Ukrainian government bodies (the Ministry of Internal Affairs, the Ombudsman's Office), and leading sociological agencies.

The study reveals that following socio-political transformations and the initiation of police reform in Ukraine (2014–2015), a new police training system was developed, oriented towards international standards and practical competencies. It has been established that, in accordance with the Law of Ukraine "On the National Police," police professional training includes initial professional training, education at specialized higher education institutions, postgraduate education, and in-service

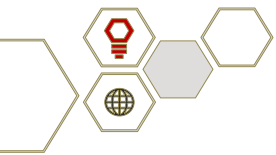

training. The article emphasizes the key role of legal knowledge and skills in police work, particularly in the formation of democratic institutions: well-educated and properly trained police officers are more capable of solving problems effectively, adhering to human rights standards, and increasing public trust. The research demonstrates that in transitional societies, it is essential to combine the best international standards of police education with national traditions and societal needs.

In conclusion, it is emphasized that professional and legal training of police officers during a transitional period should be grounded in the principles of the rule of law and be responsive to contemporary challenges. To enhance training effectiveness, the following recommendations are made: update curricula in accordance with current legal standards and challenges (including under martial law); implement innovative teaching methods (simulations, human rights training, etc.); and ensure continuous professional development of personnel. Future research should focus on studying the impact of training quality on police performance and the level of public trust in law enforcement agencies.

Keywords: professional training, legal training, National Police, reform, transitional society, police education, human rights, international experience.

Постановка проблеми. Транзитивне суспільство являє собою етап розвитку, на якому відбувається глибока трансформація більшості або всіх соціальних інститутів, норм і цінностей. Ці зміни призводять до формування нових соціальних структур та впливають на організацію і систему управління суспільством [1, с. 278]. Транзитивні умови розвитку демонструють періоди значних трансформацій політичної, правової та соціально-економічної систем. Вони висувають нові вимоги до діяльності правоохоронних органів, змушуючи адаптуватися до нового суспільного контексту. У таких умовах професійно-правова підготовка поліцейських набуває особливої актуальності. З одного боку, стара система підготовки кадрів може не відповідати викликам

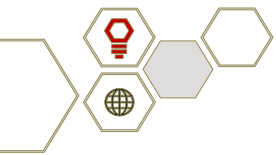

демократизації та потребам громадян. З іншого – суспільство очікує від поліції професіоналізму, законності та поваги до прав людини на кожному кроці. Проблема полягає в тому, як перебудувати систему навчання поліцейських, щоб забезпечити формування нової генерації правоохоронців, здатних ефективно працювати в умовах переходу від авторитарних чи корумпованих практик до принципів правової держави. Це питання є надзвичайно важливим для України, яка після Революції Гідності 2014 року розпочала масштабну реформу правоохоронної системи. Від успішності підготовки поліцейських у цей транзитивний період залежить не лише ефективність боротьби зі злочинністю, але й рівень довіри населення до влади та ствердження верховенства права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика підготовки поліцейських в умовах реформування активно обговорюється в науковій літературі та міжнародних дослідженнях. Зокрема, дослідження Координатора проектів ОБСЄ в Україні відзначило, що освіта і підготовка поліції є ключовим елементом реформи поліції в країнах з перехідною економікою, які будують нові поліцейські служби. У цьому дослідженні наголошено на необхідності інтеграції сучасних стандартів і кращих практик у систему поліцейської освіти, враховуючи досвід інших держав [2].

Сучасні дослідження свідчать про посилений інтерес вітчизняних науковців до зазначеної тематики. Так, у статті Ю. Голодника «Професійна підготовка правоохоронців як одна з найважливіших функцій держави» проаналізовано ключові аспекти професійної підготовки співробітників правоохоронних органів. Особлива увага приділяється актуальності такої функції держави, що зумовлено специфікою діяльності посадових осіб і службовців правоохоронних органів. Вони мають забезпечувати захист інтересів громадян, суспільства та держави [3, с.256-260].

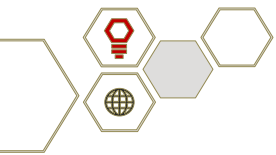
А. Танько у дослідженні наголошує на важливості вдосконалення та розширення форм і методів підготовки поліцейських для ефективного

виконання правоохоронної політики держави. Він підкреслює, що рівень такої підготовки прямо впливає на результативність роботи Національної поліції України, яка є провідним органом у забезпеченні прав і свобод людини. Форми та методи професійної підготовки поліцейських у цій сфері структуровані відповідно до виконання низки практичних завдань, які відображають реалії діяльності органів поліції. Такий підхід включає також основні напрями післядипломного навчання та службової підготовки фахівців правоохоронної системи [4, 107-115].

В. Діденко акцентує увагу на те, що рівень професіоналізму кожного поліцейського є своєрідною гарантією, яка забезпечує можливість виконувати службові завдання за допомогою інструментів, визначених законодавством. Ці інструменти базуються виключно на положеннях Конституції України, а також на нормах законодавчих і підзаконних актів, що не допускають будь-яке «свавілля» з боку правоохоронця. Відповідно, логічно припустити, що поліцейський із низьким рівнем професійної підготовки не здатен якісно виконувати покладені на нього обов'язки, а також оперативно реагувати на виклики та загрози, які виникають у процесі виконання правоохоронних функцій держави [5, 523-526].

О. Завістовський і К. Король аналізують проблеми професійної підготовки поліцейських у контексті воєнного стану. У своїй роботі автори зосереджують увагу на важливих аспектах, пов'язаних із необхідністю оновлення сучасних освітніх програм, спрямованих на підготовку поліцейських до виконання завдань в умовах бойових дій. Вони пропонують шляхи вдосконалення професійної підготовки, серед яких особливий акцент робиться на розробці та впровадженні стратегії підготовки поліцейських. Основними завданнями цієї стратегії є забезпечення навчання працівників, здатних працювати за умов, максимально наближених до бойових, включаючи населені пункти поблизу лінії зіткнення та території, що були деокуповані [6, с. 569-573]. Необхідність удосконалення програм фізичної підготовки

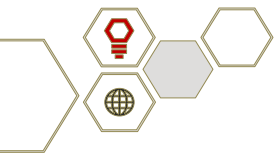

правоохоронців з урахуванням сучасних викликів, зокрема умов воєнного стану та збільшення рівня загроз у суспільстві обґрунтовують колектив авторів статті «Професійна підготовка поліцейських у контексті забезпечення ефективного виконання службових обов'язків» (І. Галімська, В. Галімський, О. Головков, С. Мердов) [7, 100-105] .

Значний інтерес наукової спільноти привертає дослідження підходів до навчання та підготовки поліції за межами України. Так, С. Павленко, В. Севрук, Є. Кобко досліджували трансформацію системи відомчої освіти МВС України відповідно до європейських стандартів. Вони звернули увагу на відсутність єдиного уніфікованого підходу до підготовки поліцейських у різних країнах Європи та підкреслили, що зарубіжний досвід може бути корисним ідейним підґрунтям для українських реформ. Водночас автори застерегли від механічного перенесення іноземних моделей без урахування національних особливостей і напрацьованого позитивного досвіду в Україні. Зокрема, підготовка поліцейських на основі програм юридичної освіти рівня бакалавра та магістра розглядається як надбання української правоохоронної системи, що забезпечує високий рівень правничих знань у поліцейських [8, с.142-150].

У праці В. Поливанюка та О. Завістовського основну увагу зосереджено на стратегічних аспектах реформування правоохоронної системи держави. Зокрема, автори акцентують увагу на актуальних проблемах у навчанні та професійній підготовці українських поліцейських кадрів, а також аналізують сучасні практики, які застосовуються у провідних європейських країнах, таких як Велика Британія, Німеччина, Нідерланди та Бельгія. У кожній з зазначених держав функціонує унікальна модель підготовки правоохоронців, що відображає специфіку їхніх національних систем [9, с. 467-469].

Дослідження Д. Швеця присвячені вивченню сутності та особливостей професійної підготовки поліцейських в Україні. У роботах здійснено аналіз та узагальнення досвіду підготовки кадрів для поліції в інших країнах, зокрема у

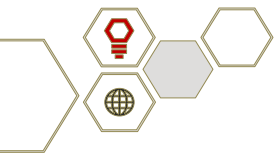
Великобританії. Встановлено, що в умовах стрімкого розвитку інтеграційних процесів у світі та зближення держав у різних аспектах суспільного життя зростає необхідність вдосконалення національної системи навчання поліцейських. Це сприятиме наближенню органів внутрішніх справ України до міжнародних і європейських стандартів у відповідній сфері [10, с.441-446; 11, с.217-233].

М. Капаріні та О. Маренін у науковій статті наводять огляд змін у способах реформування структур та процесів поліцейської діяльності в контексті демократичного переходу Центральної та Східної Європи. Вона починається з обговорення концепції демократичної поліцейської діяльності як очевидної мети реформи поліції в державах, що демократизуються, потім окреслює загальні параметри реформи поліції в Центральній та Східній Європі, включаючи деякі перешкоди та проблеми, що виникли, та майбутні напрямки досліджень [12].

Сферою наукових інтересів науковців в умовах воєнного стану також є проблеми формування ефективної кадрової політики, обсяг повноважень, проблеми вдосконалення діяльності Національної поліції України та інші. Зазначені аспекти розглянуто у наукових працях таких вітчизняних дослідників як: О. Драган, І. Дрок, О. Музичук, В.Невядовський, В. Найда [18, 19, 20].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну увагу дослідників до питань поліцейської освіти, залишаються невирішені аспекти, особливо у контексті транзитивних умов:

недостатньо розробленим є механізм поєднання теоретичної правової підготовки з практичними навичками. Залишається відкритим питання про те який обсяг і рівень правових знань потрібен кожному поліцейському на різних етапах кар'єри? Дебати щодо необхідності вищої юридичної освіти для патрульних поліцейських свідчать про відсутність консенсусу з цього приводу;

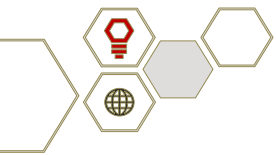
не до кінця вирішеною є проблема адаптації міжнародного досвіду. Існує широкий спектр моделей від академій поліції з багаторічним навчанням у європейських країнах до короткотермінових курсів підготовки новобранців за окремими програмами в США, Грузії. В Україні бракує всеосяжної стратегії, яка б визначила оптимальну модель професійно-правової підготовки з врахуванням національного контексту;

емпірична оцінка ефективності різних підходів до навчання поліцейських досі фрагментарна. Потрібні дослідження, які б встановили кореляцію між якістю підготовки і показниками роботи поліції. Відсутність системного зворотного зв'язку ускладнює удосконалення навчальних програм;

транзитивні умови в Україні доповнені такими викликами, як збройний конфлікт і воєнний стан, що вимагають перегляду змісту підготовки та додатковому акценті на тактиці дій в умовах бойових дій, кризовому менеджменті, дотриманні прав людини під час війни та інше. Ці аспекти поки що не повністю відображені в освітніх програмах і потребують уваги.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) Метою дослідження є визначення оптимальних підходів до професійно-правової підготовки поліцейських у періоди суспільної трансформації на прикладі України та формулювання рекомендацій щодо її вдосконалення. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- охарактеризувати сучасну систему професійної підготовки поліцейських в Україні, її нормативно-правові засади та структуру;
- проаналізувати вплив транзитивних процесів (реформ, соціальних змін) на вимоги до підготовки кадрів поліції;
- здійснити порівняльний аналіз підходів до поліцейської освіти у зарубіжних країнах, зокрема в державах ЄС та пострадянського простору, виділити корисні для України практики;

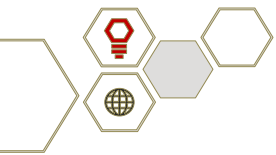
- на основі емпіричних даних оцінити ефективність здійснених заходів з підготовки поліцейських після реформи (наприклад, рівень громадської довіри, показники службової діяльності);
- окреслити шляхи підвищення якості професійно-правової підготовки поліцейських, зважаючи на сучасні виклики та перспективи інтеграції до європейського безпекового простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правові основи сучасної системи професійно-правової підготовки поліцейських в Україні закладені у профільному законодавстві та відомчих нормативних актах. Так, стаття 72 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає, що професійне навчання поліцейських здійснюється у кілька етапів/форм:

первинна професійна підготовка, яку проходять особи, вперше прийняті на службу, щоб набути спеціальні навички, необхідні для виконання повноважень поліції. Така підготовка зазвичай триває кілька місяців і передбачає інтенсивні курси з основ права, тактичної підготовки, вогневої підготовки, домедичної допомоги тощо;

підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання – навчання у відомчих закладах вищої освіти (академіях, університетах внутрішніх справ). Традиційно в Україні це повноцінні освітні програми рівня бакалавра або магістра за спеціальністю «Право» чи «Правоохоронна діяльність», що поєднані з військово-спеціальною підготовкою. Такий шлях забезпечує ґрунтовну правничу освіту майбутніх офіцерів поліції;

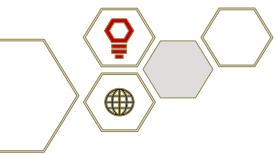
післядипломна освіта – спеціалізовані курси, магістратура, підвищення кваліфікації для поліцейських, які вже мають базову освіту і досвід, але потребують поглиблення знань або оволодіння новою спеціалізацією (наприклад, розслідування кіберзлочинів, протидія домашньому насильству тощо);

службова підготовка як система постійних заходів та тренувань, спрямованих на підтримання і оновлення професійних знань та навичок під час служби. Сюди входять регулярні інструктажі, стрілецькі тренування, складання заліків з фізичної підготовки, стажування, тренінги з нових законів, які впроваджує МВС тощо [13].

Вказану систему було остаточно сформовано після прийняття нового закону у 2015 році, який замінив радянську модель підготовки кадрів міліції. Вперше поліція отримала можливість рекрутувати осіб не лише з числа випускників відомчих вишів, а й з-поза системи – за конкурсом серед цивільної молоді, з подальшим проходженням ними короткотермінової первинної підготовки. Цей крок суттєво змінив підхід до професійно-правової підготовки, зробивши її більш відкритою та орієнтованою на практичні потреби служби.

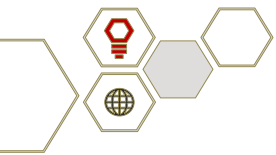
Революція Гідності та зміна влади в Україні 2014 року створили запит на докорінне очищення і перезавантаження правоохоронних органів. Одним з перших кроків стала реформа поліції. 7 листопада 2015 року набув чинності Закон «Про Національну поліцію», який ліквідував міліцію та створив нову структуру поліції європейського зразка. Реформа передбачала не лише зміну назви і структури, а й нові підходи до добору і навчання персоналу. За підтримки міжнародних партнерів (США, Канади, ЄС, Японії) було започатковано проекти з підготовки патрульної поліції з нуля. У липні 2015 року перші 2000 нових патрульних поліцейських склали присягу після інтенсивного курсу навчання тривалістю близько 3 місяців. Ці новобранці були відібрані із десятків тисяч претендентів, серед вимог – відсутність досвіду роботи в старій міліції, високий рівень мотивації, базова освіта (не обов'язково вища юридична) та фізична підготовка. Їхня підготовка здійснювалася за прискореною програмою, розробленою за зразком тренінгів поліції США, з акцентом на практичні сценарії, етику та повагу до громадян.

Результатом такого експерименту було позитивне сприйняття появи нової поліції з сучасною формою та новими підходами у роботі громадськості. За даними соціопитувань, рівень довіри до поліції, який до реформи був на критично низькому рівні (близько 5%), після виходу на вулиці перших патрульних у 2015-2016 рр. зріс до 40,7 [14], це свідчить про ефективність проведення таких реформ. Таким чином, у транзитивний період було здійснено ставку на практичні навички та швидку підготовку нових кадрів, аби швидко змінити імідж правоохоронців.

У жовтні 2024 року КМЄС представила результати загальнонаціонального опитування громадської думки, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення Місії. Презентовані в прес-центрі Укрінформу, результати стосувалися рівня довіри громадян до правоохоронних та судових органів, ставлення до реформ та підтримки ЄС у цих сферах, а також ключових джерел інформації, на які покладаються українці. Згідно з опитуванням, Національна гвардія України має найвищий рівень довіри серед правоохоронних органів: 86% респондентів висловили довіру, порівняно з 72% опитаних у 2023 році. За нею йде Служба безпеки України – 73%, що має на 14% більше довіри, ніж у минулому році. Державний прикордонний служби довіряють 54%, при цьому 42% респондентів їй тією, чи іншою мірою не довіряють. Національна поліція, і Міністерство внутрішніх справ мають по 48% довіри, не довіряє їм 51% та 38% опитаних відповідно. Рівень довіри до Національної поліції дещо знизився: у 2023 частка тих, хто довіряє Національній поліції становила 56% [15; 16; 17].

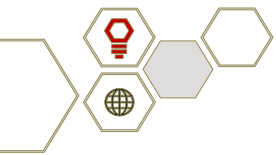
Разом з тим, слід зазначити, що реформа висвітлила низку невирішених питань. Прискорена підготовка, хоча й демонструвала свою дієвість для патрульної служби, виявилася недостатньою для заміни фундаментальної правової освіти. Нові патрульні успішно справлялися зі своїми обов'язками з патрулювання та швидкого реагування, але при переході на посади слідчих чи інші складніші ролі їм бракувало глибоких знань з матеріального та

процесуального права. Це підтвердило важливість дотримання балансу: практична підготовка повинна супроводжуватися ґрунтовною правовою освітою, особливо для тих працівників поліції, які і здійснюють дізнання, розслідування, приймають процесуальні рішення.

Дискусія про оптимальний рівень освіти для поліцейських в умовах транзитивності триває. В історичному контексті правоохоронна система України надавала перевагу моделям, де офіцер поліції є, по суті, юристом за освітою. Відомчі вузи МВС випускали слідчих, оперативників, дільничних з дипломом юриста. Натомість ряд західних країн застосовує підхід, коли на базові поліцейські посади беруть осіб без юридичної освіти, навчаючи їх лише тому, що потрібно «тут і тепер». Наприклад, у США в більшості департаментів поліції достатньо мати атестат про середню освіту, після чого рекрути проходять поліцейську академію 4–6 місяців; натомість у Європі (Німеччина, Франція, Іспанія) поширені моделі, де підготовка триває 2–3 роки і включає як теорію права, так і практику, або вимагається ступінь бакалавра для вступу на службу.

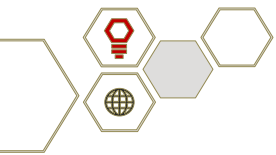
Українська реформа 2015 року тимчасово змістила маятник у бік практичної короткострокової підготовки патрульних поліцейських, що було виправдано нагальністю змін. Проте вже за кілька років система почала повертатися до більш збалансованого підходу. Нині патрульна поліція все частіше залучає випускників профільних навчальних закладів, а МВС підкреслює важливість правничої компетентності. У 2018 році було започатковано розробку стандарту професійної освіти поліцейських, визначено ключові компетенції, якими має володіти кожен офіцер. Серед них – знання законодавства, навички застосування закону на практиці, розуміння принципів прав людини. В планах реформи освіти МВС передбачено вдосконалення юридичних навчальних програм з урахуванням європейських стандартів і рекомендацій Ради Європи та Євросоюзу щодо підготовки працівників поліції.

За результатами наукових обговорень, в Україні формується консенсус щодо необхідності багаторівневої системи підготовки: для рядових поліцейських (патрульних, молодших інспекторів) – достатньо первинної спеціалізованої підготовки, але із суттєвим компонентом правових знань (основи кримінального, адміністративного права, процедури); для слідчих, детективів, керівників підрозділів – обов’язкова повна вища юридична освіта (бакалавр/магістр) плюс додаткові фахові курси. Таким чином, теорія і практика повинні доповнювати одна одну: правова культура є фундаментом, на якому будуються професійні навички поліцейського. Досвід показує, що поліцейський без розуміння суті законів ризикує діяти шаблонно або допускає порушення прав громадян, а юрист без практики – не завжди здатен швидко і адекватно діяти у нестандартних ситуаціях.

Транзитивні (перехідні) процеси в правоохоронній сфері відбувалися не лише в Україні. Країни Центральної та Східної Європи після падіння комуністичних режимів 1989–1991 рр. також здійснили реформу поліції. Дослідники зазначають, що спільною метою цих реформ було створення *демократичної поліції*, яка ефективно виконує свої функції, але підзвітна суспільству і діє в рамках закону [12]. Наприклад, у Польщі в 1990-х було розформовано міліцію і створено поліцію, значну увагу приділили перепідготовці кадрів за західними програмами. В результаті поліцейська освіта стала більш орієнтованою на служіння громаді, дотримання прав людини, набула рис сервісу. В Естонії та Латвії було створено нові академії поліції, куди набирали молодь на конкурсній основі; старі кадри проходили атестацію і тренінги, або залишали службу. Румунія, Болгарія, Чехія реформували навчальні плани академій, вводили навчальні дисципліни з етики, громадської взаємодії.

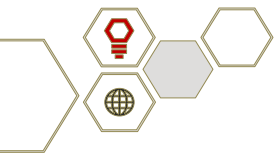
З іншого боку, успішним прикладом модернізації поліції у транзитивний період є Грузія. Там у 2004–2005 рр. був реалізований радикальний проект: масово звільнили корумпованих співробітників ДАІ, натомість набрали нових

людей і провели їхню прискорену підготовку за підтримки іноземних інструкторів. Було зроблено акцент на вивченні основ права, патрульних навичок і головне – зміни світогляду. Х. Деканоїдзе, очолюючи поліцію Грузії, ліквідувала багаторічне навчання в поліцейській академії, замінивши його на короткі тренінги з правових основ, тактики та вогневої підготовки. Цей досвід частково використано і в Україні у 2015 році. Водночас, як показав час, через кілька років після таких прискорених реформ виникла потреба у підвищенні кваліфікації та навчанні вже на службі, аби заповнити прогалини у знаннях, що не були отримані в академіях.

В країнах Західної Європи, які не переживали недавніх радикальних транзитів, поліцейська освіта історично еволюціонувала поступово. У Великій Британії, наприклад, протягом тривалого часу вимоги до освітнього рівня поліцейських були гнучкими, так, можна було стати констеблем без вищої освіти. Зараз впроваджується програма Police Education Qualifications Framework, що передбачає для новобранців отримання академічної підготовки до або під час служби. Німеччина має поліцейські академії в кожній федеральній землі, де навчання триває ~2,5–3 роки і поєднує теорію з практикою стажування. Франція готує офіцерів жандармерії та поліції у спеціалізованих школах після отримання університетського диплома. Отже, світовий досвід демонструє різноманітність моделей. Для транзитивних країн важливо не копіювати сліпо жодну з них, а брати елементи, що довели ефективність, адаптуючи їх до свого контексту [8]. Україна вже скористалася іноземною допомогою в навчанні патрульних, тепер настала черга переймати і інституційні рішення – наприклад, стандарти контролю якості підготовки, методики навчання дорослих, використання сучасних ІТ-інструментів в освітньому процесі поліції.

Оцінити якість професійно-правової підготовки можна опосередковано через кілька індикаторів:

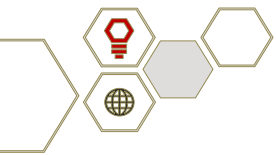

по-перше, це рівень довіри населення до поліції. Різкий стрибок довіри у 2015 -2016 роках співпав з виходом на службу нових підготовлених кадрів, що свідчить про значення правильного навчання і відбору. Надалі довіра коливалася, залежно від скандалів чи успіхів поліції, але загалом не падала до рівня до 2014 року, що можна інтерпретувати як довгостроковий ефект реформ та нового стилю роботи;

по-друге, це кількість скарг на незаконні дії поліції та порушення прав громадян. За даними офісу Омбудсмана та прокуратури, у перші роки після реформи кількість скарг на перевищення повноважень поліцією зменшилася, що опосередковано підтверджує покращення підготовки в аспекті дотримання прав людини. Водночас останні роки вказують на проблему: частина нових поліцейських, не маючи достатньо глибоких знань законодавства, могли несвідомо припускатися помилок. Це підкреслює потребу вдосконалювати навчальні програми, особливо в правовій частині;

по-третє, це результативність роботи поліції, статистика розкриття злочинів, реагування на виклики. Тут вплив саме системи навчання відстежити важче, адже на результати впливають і матеріально-технічне забезпечення, процесуальні реформи, створення нових підрозділів. Разом слід зазначити, що нова патрульна поліція стала значно ефективніше реагувати на виклики громадян, знизилась корупційність патрульної служби. Це теж можна пов'язати з якісною підготовкою новобранців, яким прищеплювали антикорупційні стандарти з самого початку;

по-четверте, важливим джерелом даних є опитування самих поліцейських та курсантів щодо оцінки ними рівня своєї підготовки. Соціологічне опитування, проведене серед працівників органів внутрішніх справ та слухачів відомчих вузів у 2015 році, показало, що значна частина опитаних підтримує реформування системи освіти та відзначає потребу більш практичних занять і сучасних навчальних матеріалів. Тобто, всередині системи теж є запит на зміни: молоді поліцейські хочуть навчатися дієвим

навичкам, моделювати реальні ситуації, розуміти міжнародні стандарти поліцейської діяльності.

На основі вищевикладеного можна виділити кілька проблем, що стоять зараз перед системою професійно-правової підготовки поліції України:

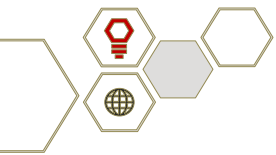
невизначеність оптимальної моделі навчання: баланс між короткостроковою практичною підготовкою і довгостроковою академічною освітою потребує нормативного закріплення у вигляді чітких вимог до різних категорій поліцейських. Концепція розвитку юридичної (правничої) освіти, яку розробляє МОН і МВС, повинна врахувати специфіку поліцейських закладів освіти;

актуалізація змісту навчальних програм. Транзитивні умови швидко змінюються – виникають нові типи правопорушень, змінюється законодавство. Програми навчання мають встигати за цими змінами. Потрібно постійно оновлювати курси з урахуванням нових законів, сучасних методик розслідування, рекомендацій міжнародних організацій (ООН, Рада Європи);

удосконалення методики викладання. як свідчать рекомендації ОБСЄ, варто ширше впроваджувати інтерактивні методи – ситуаційні тренінги, рольові ігри, моделювання подій, залучати до викладання практиків з поліції. Це підвищує ефективність навчання дорослих слухачів у поліції, які краще сприймають прикладні знання;

якість викладацького складу: необхідно продовжувати політику оновлення кадрів викладачів у закладах МВС. Залучення фахівців з реальним досвідом роботи в умовах реформ, молодих офіцерів з бойовим досвідом (актуально з огляду на агресію РФ), іноземних експертів за обміном – усе це сприятиме формуванню сучасного світогляду у майбутніх поліцейських;

вдосконалення матеріально-технічної бази, створення тренувальних полігонів, інтерактивних тирів, криміналістичних полігонів, наявність доступу до електронних баз даних законодавства та інше, без цього навчання

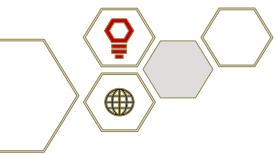
залишатиметься відірваним від реальності. Важливо інвестувати в навчальну інфраструктуру;

безперервність навчання: професійна підготовка не завершується випуском з академії чи проходженням первинного курсу. Потребує впровадження та налагодження система постійного підвищення кваліфікації. Зараз вона існує у вигляді службової підготовки, але часто носить формальний характер. Перспектива – створення електронних платформ для дистанційного навчання поліцейських, модульних курсів, які співробітник може проходити онлайн і підтверджувати знання тестуванням;

оцінювання ефективності професійної підготовки, запровадження зворотного зв'язку – наприклад, моніторинг того, як випускники показують себе на службі, опитування їхніх керівників, аналіз типових помилок у роботі поліції та їхніх причин. Такий аналіз дозволить коригувати освітній процес гнучко і науково обґрунтовано.

І. Дрок, акцентує увагу на тому, залежно від професійного рівня кожного поліцейського вже визначається його місце та роль у діяльності Національної поліції, а спеціалізація кадрів під час війни передбачає можливість формування спеціальних груп, які складатиметься з найбільш підготовлених для ведення бойових дій кадрів, для виконання значущих у військовий час завдань та функцій [19, с.322]. Вітчизняні дослідники підкреслюють, що за сучасних умов підрозділи поліції зіштовхнулися з необхідністю трансформації на рівні виконання принципово нових функцій, тому перед поліцією постали раніше не відомі науці та практиці ситуації, які вимагають нових алгоритмів дій, взаємодії з органами державної влади, міжнародними спостерігачами та громадськістю для продовження ефективного виконання покладених на неї повноважень [20, с.6].

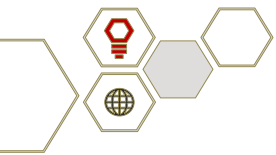
Отже, забезпечивши вирішення наведених проблем, Україна зможе трансформувати систему підготовки поліцейських у відповідності до найкращих світових стандартів, не втрачаючи власної специфіки. В умовах

транзитивного суспільства це сприятиме зміцненню законності, довіри до поліції та ефективному виконанню правоохоронцями своєї місії – служити і захищати населення.

Висновки і подальші перспективи. Проведене дослідження дозволяє зробити низку узагальнень щодо професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних умовах та окреслити напрями її вдосконалення. По-перше, транзитивний період вимагає від поліції нової якості знань і навичок: демократичні цінності, права людини, відкритість до громади мають стати невід’ємними компонентами підготовки. Український досвід підтверджує, що швидка зміна підходів у навчанні здатна дати позитивний імпульс – суттєве зростання довіри суспільства до поліції стало тому доказом. По-друге, ефективна модель підготовки поліцейських повинна бути багаторівневою, поєднуючи як короткотермінові тренінги для вирішення нагальних практичних завдань, так і глибоку правову освіту для забезпечення стратегічної компетентності правоохоронців. Оптимальне співвідношення цих елементів залежить від функції та посади поліцейського: для базових посад достатньо спеціалізованих курсів, тоді як для керівників і слідчих необхідна фундаментальна освіта. По-третє, міжнародний досвід є цінним ресурсом, але його слід впроваджувати критично. Зарубіжні стандарти і методики доцільно інтегрувати, якщо вони довели ефективність і можуть бути адаптовані до українських реалій (мовний, культурний, правовий контекст). Україна вже успішно застосувала деякі моделі (патрульна поліція за підтримки США та Канади), на черзі – перейняття систем контролю якості навчання, програм підготовки для спеціалізованих підрозділів тощо. По-четверте, правова компонента підготовки потребує постійного посилення. Законодавство змінюється, виникають нові правові норми (наприклад, в контексті євроінтеграції), які поліція має чітко виконувати.

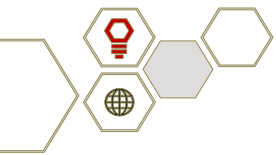
Можна зробити висновок про те, що с метою забезпечення практичної реалізації окреслених у статті рекомендацій, важливо проводити заходи з:

актуалізації навчальних програм; залучення фахівців із міжнародного гуманітарного права та прав людини до розробки нових навчальних модулів розширити практико орієнтовану підготовку; створення навчально-тренувальних центрів при закладах вищої освіти, де відпрацьовуються дії у кризових та бойових умовах із залученням ветеранів, інструкторів зі Збройних сил України). Таки заходи дозволять не лише модернізувати систему підготовки, а й створити замкнений цикл безперервного вдосконалення на основі реального досвіду, оцінки ефективності та потреб самої поліції. Тому програми з прав людини, міжнародного права повинні регулярно оновлюватися. Кожен поліцейський має усвідомлювати межі своїх повноважень і юридичну відповідальність за прийняти рішення.

Список використаних джерел

1. Матвєєва Л.Г. Транзитивність у правовій сфері: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 328 с.
2. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ / Автори: Хатія Деканоїдзе, Мадлен Хелашвілі: Київ, 2018. 164 с.
3. Голодник Ю.М. Професійна підготовка правоохоронців як одна із найважливіших функцій держави. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023, №03. С. 256-260. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.46>.
4. Танько А. Форми та методи підготовки працівників Національної поліції України до реалізації державної правоохоронної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 107-115. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.5.19>.
5. Діденко В.В. Сутність та значення професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 523-526. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/134>.
6. Завістовський О. Д., Король К.С. Актуальні проблеми професійної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне*

правознавство. 2024. № 6. С. 569-573. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.92>.

7. Галімська І., Галімський В., Головков О., Мердов С. Професійна підготовка поліцейських у контексті забезпечення ефективного виконання службових обов'язків. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025 (218). С. 100-105. DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-100-105.

8. Pavlenko S., Sevruck V, Kobko Y. Training police officers in the conditions of reforming the system of education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in accordance with European standards. *Наука і освіта (Science and Education)*. 2017. № 6. С. 142-150. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-6-22>.

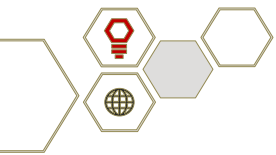
9. Поливанюк В.Д., Завістовський О.Д. Професійна підготовка поліцейських: міжнародний досвід та вітчизняні перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 10. С. 467-469. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/115>.

10. Швець Д. В. Поняття, зміст та функції професійної підготовки поліцейського в Україні. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 5. С. 441–446. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1206156>.

11. Швець Д.В. Сутність та специфіка професійної підготовки поліцейських. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 217-223. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0eeb843e-8491-4519-a4ab-8fcfef27643c/content> (дата звернення: 07.06.2025).

12. Caparini M., Marenin O. Crime, Insecurity and Police Reform in Post-Socialist CEE. *The Journals of Power Institutions in Post-Soviet Societies*. 2025. Issue 2. DOI <https://doi.org/10.4000/pipss.330> (дата звернення: 07.06.2025).

13. Про Національну поліцію: Закону України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 07.06.2025).

14. В Україні зріс рівень довіри до поліції. *Lb.ua* 5 жовтня 2016. URL: https://lb.ua/news/2016/10/05/347060_ukraine_viros_uroven_doveriya.html (дата звернення: 07.06.2025).
15. Опитування громадської думки для Консультативної місії ЄС в Україні. 24-29 вересня 2024 року. URL: https://www.euam-ukraine.eu/wp-content/uploads/2024/10/2024_EUAM-Survey-Results_UKRFor-website.pdf (дата звернення: 07.06.2025).
16. Успіх чи ні? Як українці оцінюють реформування органів правопорядку та підтримку ЄС. EUAM Ukraine. 28 жовтня, 2024. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/success-or-not-how-ukrainians-assess-law-enforcement-reforms-and-the-eu-s-support/> (дата звернення: 07.06.2025).
17. Як змінювався рівень довіри українців до силових та правоохоронних органів. *Слово і діло: аналітичний портал*. 21 червня, 2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/21/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvavsyariven-doviry-ukrayincziv-sylovyx-ta-pravooxoronnyx-orhaniv> (дата звернення: 07.06.2025).
18. Драган О.В. Щодо повноважень Національній поліції України в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 1. С.375-379. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.66> (дата звернення: 07.06.2025).
19. Дрок І. С. Кадрова політика національної поліції України в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія ПРАВО. Випуск 70. С. 318-323. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.50> (дата звернення: 07.06.2025).
20. Музичук О., Невядовський В., Найда В. Напрямки вдосконалення діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2023. № 1 (23). С. 5-12. DOI: [10.34015/2523-4552.2023.1.01](https://doi.org/10.34015/2523-4552.2023.1.01). (дата звернення: 07.06.2025).